

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.051.027
Одеського національного університету імені
І.І.Мечникова
65082, м. Одеса, вул. Дворянська 2

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Гуржія Тараса Олександровича на дисертацію Кравченка Костянтина
Володимировича на тему «Процесуальний порядок апеляційного
оскарження в адміністративному судочинстві», подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»**

Апеляційний перегляд судових рішень є одним із найважливіших елементів судового захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Конституцією України передбачено, що кожен громадянин має право звертатись до суду з метою оскарження дій чи бездіяльності органів державної влади та оскаржувати судові рішення в апеляційному порядку, у випадках визначених законом. Будучи демократичною державою, відданою ідеям справедливого правосуддя, Україна докладає значних зусиль для забезпечення безперешкодної реалізації права на апеляційне оскарження. Тільки за останні п'ять років в Україні було подано та розглянуто понад 650 тис. апеляційних скарг на судові рішення. Сьогодні на розгляді адміністративних судів першої та апеляційної інстанцій перебувають понад 130 тис. справ, порушених в порядку апеляційного провадження.

Разом із тим, як свідчить практика, апеляційне оскарження рішень адміністративних судів супроводжується цілою “плетеницею” проблем теоретико-прикладного характеру, як-то: різночитання в розумінні адміністративних процесуальних понять і категорій; відсутність узгодженого підходу до вирішення важливих процесуальних питань, які виникають у ході перегляду адміністративних справ; неоднозначне урахування суддями практики Європейського суду з прав людини при здійсненні апеляційного провадження.

Ситуація вимагає вжиття комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві. Першочерговим кроком у цьому напрямку має стати удосконалення правових та організаційних засад апеляційного оскарження з урахуванням актуальних проблем юрисдикційної практики, об'єктивних тенденцій розвитку вітчизняного адміністративного судочинства та міжнародних стандартів здійснення правосуддя.

Парадоксально, але факт: не зважаючи на виняткову значущість апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві, кореспондуюча проблематика лишається поза увагою вітчизняних науковців. Більшість вітчизняних дослідників у своїх доробках або висвітлюють її фрагментарно, або не торкаються зовсім. Такий стан справ обумовлює необхідність дослідження процесуальних проблем апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві на ґрунтовному, монографічному рівні.

В цьому сенсі неабиякою **актуальністю** характеризується дисертація К.В.Кравченка. Вона стала однією з перших спроб комплексного вирішення актуальних проблем апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві. Ця спроба вже сама по собі заслуговує на високу оцінку, будучи важливим внеском у розвиток наукового, правового та організаційного забезпечення адміністративного судочинства. Тим більш приємно констатувати, що поряд із актуальністю предмета дослідження, рецензована робота характеризується й іншими позитивними рисами.

Результати дисертаційного дослідження К.В.Кравченка **становлять істотну наукову цінність**. Вперше на теренах вітчизняної правової науки систематизовано чинники та окреслено основні вектори розвитку інституту апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві, висвітлено особливості апеляційного оскарження з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, здійснене чітке розмежування понять розмежування понять “апеляційне провадження” та “апеляційне оскарження”; “перегляд судового рішення” та “оскарження судового

рішення”; “провадження в суді апеляційної інстанції” та “провадження в апеляційному порядку”. Варто відміти внесок автора у розвиток наукового уявлення про сутність апеляційного провадження, процесуальні особливості апеляційного оскарження, стадії та етапи оскарження судових рішень на рівні судів апеляційної інстанції.

Ідеї та висновки дисертації сприяли вдосконаленню й розвитку нормативно-правового забезпечення адміністративного процесу, доктринального уявлення про природу і сутність апеляційного провадження, практики здійснення адміністративного судочинства.

Комплекс висловлених у дисертації поглядів, уявлень, міркувань може створити підґрунтя для подальшого наукового пошуку шляхів удосконалення правових та організаційних засад адміністративного судочинства.

Практичне значення дисертації К.В.Кравченка полягає у тому, що її основні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у нормотворчій та правозастосовній діяльності, при проведенні методичних семінарів, здійсненні наукових експертиз, викладанні правових дисциплін, а також при виконанні держбюджетних науково-дослідних робіт. Значущість результатів дослідження підтверджується довідками та актами про їх впровадження. Матеріали дисертації включені до базових навчальних курсів і спеціальних курсів у межах викладання дисциплін адміністративно-правового спрямування. Висловлені автором рекомендації щодо застосування механізмів апеляційного перегляду судових рішень судами апеляційної інстанції застосовуються у роботі органів адміністративного судочинства, зокрема, П’ятого апеляційного адміністративного суду. Крім того, положення та висновки дисертації були використані в науково-дослідній сфері – при виконанні держбюджетної науково-дослідної роботи реалізації прав і свобод людини та громадянина в публічному і приватному праві.

Сформульовані в дисертації положення мають **високий рівень достовірності**. Свідченням цього є ґрунтовна емпірична база дослідження, яку становлять акти вітчизняного законодавства, наукові публікації

(монографії, підручники, посібники, статті), офіційні статистичні дані, матеріали юрисдикційної практики, а також результати низки соціологічних заходів.

З позитивного боку варто відзначити методологію дослідження. При написанні роботи К.В.Кравченко використав раціональну сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, які дозволити її всебічно дослідити проблематику апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві та виробити комплексний підхід до її вирішення. Вдалих підбір методів, доречність та ефективність їхнього застосування свідчать про добре володіння методологічним інструментарієм.

Повнота викладу матеріалу дослідження в друкованих працях. Основні положення дисертації К.В.Кравченка відображені у 14 наукових публікаціях (4 – наукові статті у вітчизняних фахових виданнях з юридичних наук, 3 наукові статті у зарубіжних правничих виданнях, 7 тез доповідей на науково-практичних конференціях), що відповідає встановленим вимогам.

Структура дисертації відповідає меті та завданням дослідження і сприяє успішному розкриттю її змісту, підведенню до основних висновків, які й обумовлюють наукову новизну результатів роботи.

Зауваження й дискусійні положення. Оцінюючи в цілому позитивно винесені на захист результати дисертаційного дослідження К.В.Кравченка, у роботі можна виділити ряд положень, які мають дискусійний характер, є суперечливими або потребують додаткових аргументів для підтвердження їх обґрунтованості, зокрема:

1. У змісті дисертації та автореферату зустрічаються погрішності методологічного характеру. Показовими є наступні приклади:

- в якості основних завдань дисертації визначені наступні: “здійснити герменевтичний аналіз судових рішень ЄСПЛ...” (завдання 2), “переоцінити аксіопраксеологічні засади сучасної правозастосовної і правотворчої практики у сфері апеляційного перегляду судових рішень” (завдання 3), “провести предметний та статистичний аналіз судової

практики розгляду справ судами апеляційної інстанції” (завдання 5) тощо. Зауважу, що аналіз (оцінка, з’ясування etc.) – це насамперед методи та форми пізнання, спрямовані на вирішення конкретних наукових задач. Вони не повинні підміняти собою завдань, так само, як спосіб досягнення цілі не має підміняти саму ціль;

- коментуючи зв’язок з науковими програмами, темами, планами, К.В.Кравченко констатує відповідність роботи Стратегії сталого розвитку судової системи на 2021-2025 роки, Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні та навіть Угоді про асоціацію між Україною та ЄС. На мій погляд, посилання на зазначені нормативно-правові акти в даному контексті є недоцільним, оскільки жоден з них не пов’язаний з науковими програмами, планами, темами;

- лишає бажати кращого характеристика методології дослідження. Небездоганною є методологія (а точніше, її авторських опис) дисертаційного дослідження. Якщо спиратися суто на інформацію, викладену у вступі до дисертації, може скластися враження, що автор проігнорував низку загальних методів наукового пізнання (індукція, дедукція, синтез), а з усієї “палітри” спеціальних методів юридичних досліджень не використав жодного.

2. Задекларована автором наукова новизна деяких положень дисертації неочевидна. Зокрема, важко збагнути, яким чином К.В.Кравченку вдалося удосконалити “систему міжнародних стандартів здійснення правосуддя, які обумовлюють розгляд апеляційних скарг з урахуванням дотриманням принципу розумності строку”, адже насправді подібне удосконалення передбачає обов’язковий особистий внесок автора у розробку актів міжнародного законодавства з питань організації та здійснення правосуддя.

3. Недостатньо “стрункою” є структура дисертації. Назви окремих розділів та охоплених ними підрозділів недостатньо чітко корелюються між собою. Так, наприклад, розділ 3 дисертації має назву

“Характеристика окремих чинників модернізації інституту апеляційного провадження в адміністративному судочинстві”, однак у назвах підрозділів 3.1 та 3.2 цього розділу йдеться не про чинники, а про напрями (вектори) розвитку інституту апеляційного провадження.

4. У своїй роботі К.В.Кравченко цілком правильно наголошує на необхідності формування в теорії адміністративного процесу досконалого понятійно-категоріального апарату. Однак, при цьому увазі наукового загалу пропонуються деякі вельми суперечливі або недостатньо чіткі авторські дефініції. Наочним прикладом може слугувати дефініція ключового, з точки зору завдань дослідження, поняття – “апеляційне провадження”. Апеляційне провадження визначається автором як: “багатогранне правове явище, яке обумовлено діяльністю судів апеляційної інстанції у межах перегляду судових рішень, які не вступили в законну силу і регламентовано законодавчо послідовними та взаємопов’язаними процесуальними діями, які об’єднанні загальною метою й предметом правового регулювання”. Варто зауважити, що наведена дефініція не розкриває сутнісних, визначальних ознак такого явища як апеляційне провадження. Вона лише характеризує чинники, що його обумовлюють (діяльність судів апеляційної інстанції у межах перегляду судових рішень, які не вступили в законну силу), а також проголошує вельми сумнівну тезу про те, що апеляційне провадження регламентується процесуальними діями.

5. Окремі висновки дисертації мають загальновідомий характер та не репрезентують особистого внеску автора у розвиток адміністративно-правової науки (див., наприклад, висновок 4 дисертації: “Конкретизовано систему судів апеляційної інстанції: адміністративні апеляційні суди в округах; Касаційний адміністративний суд Верховного Суду; Велика Палата Верховного Суду”; “З’ясовано категорії адміністративних справ відповідно до яких

Касаційний адміністративний суд Верховного Суду та Велика Палата Верховного Суду діють як суди апеляційної інстанції” тощо).

В цілому ж, наведені зауваження жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від рецензованої роботи. Вони мають на меті лише акцентувати увагу автора на окремих її дискусійних моментах. Вочевидь, остаточні відповіді на зауваження будуть надані в ході прилюдного захисту дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Висновки та рекомендації, сформульовані за результатами дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для розвитку правових засад апеляційного оскарження та підвищення його ефективності в адміністративному судочинстві.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для теорії адміністративного права, але й для правозастосовної практики.

Таким чином, дисертація, представлена Костянтином

Володимировичем Кравченком є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, що має істотне значення для розвитку української науки адміністративного права та правозастосування.

У підсумку слід зазначити, що дисертаційне дослідження за темою “Процесуальний порядок апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві” відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року, а його автор – Кравченко Костянтин Володимирович на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

**завідувач кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Київського національного
торговельно-економічного університету
доктор юридичних наук, професор**

Т.О. ГУРЖІЙ

